

Vánoce – slavit či neslavit? A co vůbec slavit?

Tento článek je reakcí na ostrou kritiku Vánoc, která se objevuje v některých křesťanských kruzích a je standardní v některých dalších křesťanstvím inspirovaných náboženských uskupeních, jako jsou v našem prostředí např. Svědkové Jehovovi. Objevují se tyto druhy argumentů:

1. Pokyn slavit Vánoce nenajdeme nikde v Písmu.

2. Vánoce souvisí s pohanskými oslavami slunovratu, a proto jsou duchovně nepřijatelné, stejně jako zvyky s nimi spojené - v našich podmínkách např. zdobení vánočního stroměčku, dárky a pečení cukroví.

3. Vánoce jsou produktem římské náboženko-státní doktríny, do které byl přijat v rámci slunečního kultu i svátek slunovratu po jménem „Den neporazitelného Slunce. Tento svátek byl z politicko-mocenských důvodů nahrazen svátkem narození Krista.

4. Pán Ježíš Kristus se nemohl narodit v čase zimního slunovratu a proto je oslava jeho narození o Vánocích věčně nesprávná.

Cílem tohoto článku není získat kohokoliv pro oslavu Vánoc. Samotná oslava Vánoc a nakonec jakákoliv jiná oslava není dobrá, pokud ve středu není něco, co za oslavu opravdu stojí. Proto píše jeden z největších básníků evropského baroka Angelus Silesius (vlastním jménem Johannes Scheffler):

Wird Christus tausendmal zu Betlehem geborn

Und nicht in dir: du bleibstnoch ewiglich verlorn.¹

Což volně přeloženo znamená: „Kdyby se Kristus tisíckrát zrodil v Betlémě, ale ne v tobě, zůstáváš na věky ztracen.“

Jde mi pouze o pokus vysvětlit, že slavit Vánoce, pokud se chápou jako oslava Kristova příchodu na svět není nic, co by nějak z principu odporovalo křesťanské víře. Slavení Vánoc z hlediska víry ovšem není nic stěžejního. Jde spíš o kulturní záležitost. Proto apoštol Pavel píše v listu Římanům: Někdo rozlišuje dny, jinému je den jako den. Každý nechť má jistotu svého přesvědčení (Římanům 14,5). Zároveň rozdělení nebo dokonce vzájemné odsuzování mezi věřícími na základě toho, jestli někdo slaví nebo neslaví nějaký svátek je něčím, co je z hlediska Písma špatně. Platí tu opět Pavlovo: Kdo zachovává určité dny, zachovává je Pánu. Kdo jí, dělá to Pánu ke cti, neboť děkuje Bohu; a kdo nejí, dělá to také Pánu ke cti, neboť i on děkuje Bohu. (Římanům 14,6). Nyní bude následovat komentář k jednotlivým argumentům, pomocí nichž se někdy v křesťanském prostředí zamítá slavení Vánoc jako zcela pohanského svátku.

K argumentu číslo 1. Pokyn slavit Vánoce nenajdeme nikde v Písmu.

Věčně vzato Nový zákon neobsahuje příkaz slavit žádný konkrétní svátek, dokonce ani Velikonoce (snad s výjimkou 1K 5,8 - ale zde nejde ani tak o svátek jako o posvěcení života věřícího) . Zná jen dva určité obřady související s životem víry: Křest a Večeři Páně. Ježíš i učedníci sami sebe vnímali jako Židy, pro které je přirozené zachovávat svátky ustanovené mojžíšským zákonem. Proto např. podle Janova evangelia kap. 7, veršů 2. a 10. Ježíš putoval do Jeruzaléma na Svátky stánků.

Ustanovení svátků v Starém zákoně souvisí s pojetím stvoření a vyvrcholením příběhu stvoření. Tímto vrcholem je sedmý den, den odpočinku a oslavy – viz. Gen 2,2-3 a Ex 20,8-11. Cílem stvoření je oslava, proto Starý zákon spojuje významné dny pro zemědělské hospodaření – zdroje obživy většiny tehdejších lidí - s určitým duchovním obsahem a tak vytváří pro Izrael specifické svátky. Pro příklad uveďme ty nejdůležitější:

1 A, Silesius, Cherubínský poutník, kniha I. strofa 61, citováno z <http://www.zeno.org/Literatur/M/Angelus+Silesius/Gedichte/Cherubinischer+Wandersmann/Erstes+Buch/61.+In+dir+mu%C3%9F+Gott+geboren+werden> k 23.11.2018

Hod Beránka (Památka Vyjití z Egypta) je spojena s díkuvzdáním za prvotiny úrody - viz. např. Dt 15,21.

Svátek týdnů (Dt 16,9-10) je možné v našem pojetí označit za dožínky, ovšem opět se specifickým obsahem. Čtením pro tento svátek je v židovské liturgii kniha Rut zdůrazňující věrnost Božím zákonu a milosrdenství. To je postaveno proti pohanské nevázanosti.² V mimobiblické židovské tradici je připojena i památka na vydání Božího zákona Sinaji.³

Svátek stánků (Dt 16,13) můžeme chápat jako vinobraní. Opět je přiřazen duchovní obsah – vzpomínka na putování Izraele po poušti – viz. Neh 8,14-18.

I když tedy nenacházíme v Novém Zákoně příkaz pro konkrétní svátek, který by nahrazoval starozákonní dá, se vyvodit ze SZ obecný směr. Lidé mohou nebo dokonce mají slavit. Byli proto stvořeni. Mají slavit velké Boží činy (viz. Vyjití z Egypta), ale i události významné pro jejich život (viz. dožínky a vinobraní o svátcích týdnů a stánků). Křesťanská víra ovšem překračuje etnické hranice Izraele i kulturní rámec staré zemědělské kultury. Duchovně jsou pro ni významné události Nové smlouvy mezi Bohem a lidmi. Z toho plyne, že křesťanské svátky budou vypadat jinak než svátky Starého zákona nebo dokonce dnešního judaismu.

K argumentu č. 2. Vánoční svátky jsou pohanského původu, stejně jako vánoční zvyky.

Zde je dobře mít na zřeteli, že spojení s pohanstvím by bylo možno již vyčítat například i starozákonnímu Svátku týdnů. Byl v podobném čase, kdy okolní národy slavily díkuvzdání za úrodu spojené s pohanskými nevázanostmi. Druhou skutečností hodnou pozornosti je pozorování, odkud se vzaly ostré námitky proti Vánocům, které někdy zachází za hranice absurdity, jako např. Tvrzení, že Vánoce pochází od babylónské královny Semiramis, údajně čarodějnice, která měla spolu s Nimrodem zplodit Tamuze a toho prohlásit za boha slunce s datem narození 25. prosince. Historie ale neví o Semiramis téměř nic. Nimrod podle Starého Zákona patří k lidem doby po potopě a musel tedy žít tisíce let před Semiramis a poslední jmenovaný Tamuz (správně Dumuzi) je syrským bohem plodnosti a stád.⁴ Jde tedy o bytosti, které spolu nemají žádnou věcnou a časovou souvislost a jejichž spojování do jednoho příběhu je čistou fantazií.

Obraťme svoji pozornost ke vzniku tohoto hypekritického postoje k Vánocům. Po celý středověk jsou Vánoce slaveny jako liturgická oslava narození Krista. Kazatelé tepají nešvary jako je obžerství a nebo dávání dárků, ovšem nikoliv hlavně dětem jako dnes, ale vlivným osobám, takže měly spíš charakter úplatků.⁵ Zásadní odpor vůči Vánocům ale i Velikonocům a vůbec všem dalším duchovním i světským svátkům vzniká až v části radikálního protestantského hnutí anglických puritánů. Radikalita tohoto hnutí byla předznamenána příběhem anglické reformace, která na rozdíl od naší nepřichází „zdola“ jako alespoň částečně lidové hnutí pronásledované ze strany státní církve, v našich podmínkách římskokatolické. Do Anglie přichází reformace jako vrchnostenské opatření panovníka Jindřicha VIII (1491-1547), který se ve zlém rozešel s papežem, jenž mu nechtěl povolit rozvod. V Anglii se krutě pronásledovanou stranou stávají římská katolíci. Zároveň je založena státní církev (dnešní anglikáni). Radikálové z řad reformátorů nejsou ale spokojeni ani s tímto řešením, protože státní církev je podle nich příliš závislá na trůnu. Za vlády Jakuba I. Stuarta kolem roku 1620 odchází první nespokojenci z řad puritánů a osidlují Severní Ameriku. Nástupcem Jakubovým se stává Karel I. Stuart, který si vzal ženu římskokatolického vyznání a snažil se ještě více centralizovat moc do svých rukou. To vyvolalo povstání, do jehož čela se brzy dostali radikálové v čele s lordem Oliverem Cromwellem. Ti se pokusili nastolit náboženskou diktaturu,

2 Starý zákon, překlad s výkladem, díl 4, str. 211, Praha, Kalich 1969

3 <https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/salom/zprava/zamysleni-leo-pavlaty-desatero-je-symbolem-svatku-tydnu-savuot--1798477> k 23.11.2018

4 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dumuzi> k 23.11.2018

5 <http://magazin.cz/lifestyle/10942-proc-si-davame-o-vanocich-darky> k 23.11.2018

ve které bude zrušeno vše, co připomíná jakoukoliv starší tradici i cokoliv, co má jen zdání světského a frivolního. Tato diktatura skončila v roce 1660. Po té docházelo dalším k vlnám vystěhovalectví náboženských radikálů – puritánů (od latinského purus tj. čistý) do Ameriky, kteří se tam snažili žít svůj náročný náboženský program. Namísto podle nich zprofanovaných náboženských svátků jako Vánoce, zavádějí Den díkůvzdání, který připomíná jejich údajně zázračnou záchranu před hladomorem způsobeným nepřízní počasí a neznalostí způsobů hospodaření v Americe. Den díkůvzdání postihne stejný osud jako dřívější svátky. V dnešní sekularizované americké společnosti se stává Den díkůvzdání spíše rodinnou a společenskou událostí.

Duch odporu proti starším tradicím žije v anglosaské společnosti na obou stranách Atlantiku dál. To vede k paradoxním výsledkům. Na jedné straně skotský duchovní Alexander Hislop ještě v padesátých letech 19. stol. vydává ostrou protiřímskokatolickou polemiku pod názvem „The book The Two Babylons“, ze které pochází i vyprávění o Semiramis z úvodu této kapitoly.⁶ Na druhé straně se v Americe Vánoce zcela zbavené duchovního obsahu stávají marketingovým produktem. V roce 1915 je v reklamní kampani americké firmy White Rock poprvé použita figurka Santa Clause, kterého později zpopularizuje CocaCola.⁷ Bajka vytvořená A. Hislopem také v anglicky mluvících zemích přečkala do současnosti díky komiksovému tvůrci Jake Chickovi a britskému tvůrci konspiračních teorií Davidu Ickemu, který ji dostal ze zapomenutých knih na internet.⁸

Vánoční zvyky typické pro naši současnost – stromeček, dárky, cukroví, bývají v prostředí křesťanských i nekřesťanských konspirátorů vykládány opět jako hrůzné pohanské symboly údajně související i se starověkými kultury vyžadujícími lidské oběti (Baal a Ašera). Skutečnost je taková, že pochází většinou z doby relativně nedávané z počátku 19. století, kdy se objevují v bohatých měšťanských domácnostech snahy svátky nějak přizdobit. Nejstarší je patrně vánoční stromeček, který se podle českého etnografa Čenka Zírta objevuje na počátku 19. stol. na severu Německa a poté postupně i v Čechách.⁹ Dárky dětem se objevují také 19. století spolu s rostoucí materiální úrovní společnosti.¹⁰ Z vánočního pečiva je zřejmě nejstarší vánočka, kterou zmiňuje jako součást slavnostního vánočního stolování už benediktin Jan z Holešova¹¹ někdy kolem roku 1405. Vánoční jemné pečivo se ovšem objevuje až daleko později na konci 19. století.¹² Dnešní podoba Vánoc s jejich zvyky, která je zřejmě většinou populace považována za něco starobylého, se ve většinové společnosti ustálila až na konci 19. století.

K argumentu č. 3. Mocensko-politický původ Vánoc v římské říši.

Zásadní kritika Vánoc zde navazuje na předchozí údajný pohanský původ Vánoc ze zimního slunovratu. Tvrdí se, že Vánoce vznikly pouhým pokřesťanštěním svátku Nepřemožitelného slunce zavedeného někdy mezi lety 270-275 císařem Aurelianem. Pokřesťanštění svátku Nepřemožitelného slunce se mělo odehrát někdy za vlády císaře Konstantina po Nikajském sněhu v roce 325. n.l. a smyslem mělo být přivedení mas pohanů do církve, kterým se mělo z politických důvodů dopřát jejich oblíbené oslavy. Zmínky o oslavě Kristova narození v zimě nebo období jara jsou ale dřívější. Pro lepší přehlednost přidávám časovou osu se zmínkami o slavení Kristova narození v prvních staletích církve.

6 https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Hislop k 23.11.2018

7 https://cs.wikipedia.org/wiki/Santa_Claus k 23.11.2018

8 https://en.wikipedia.org/wiki/Jack_Chick a https://en.wikipedia.org/wiki/David_Icke k 23.11.2018

9 <http://vanocnistromecek.wz.cz/> k 23.11.2018

10 <http://magazin.cz/lifestyle/10942-proc-si-davame-o-vanocich-darky> k 23.11.2018

11 https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_z_Holešova k 23.11.2018

12 https://www.lidovky.cz/relax/dobra-chut/jake-vanocni-cukrovi-jedli-nasi-predci.A111202_163452_dobra-chut_glu k 23.11.2018

Časová osa

Od roku 200 do 350 n.l.

- Cca 200 n.l. Klement Alexandrijský – Stromata
- 221 n.l. Sextus Julius Africanus – Chronografia
- 246 n.l. biskup Kartága Cyprián – De Pascha computis
- Cca 270 n.l. vláda císaře Aurelia, který ustanovil Svátek nepřemožitelného Slunce
- 313 n.l. Toleranční patent Konstantinův
- 336 n.l. Filokalův Chronograf – výslovná zmínka o Vánocích

Díla jako Stromata od Klementa obsahují zmínky o oslavách narození Kristova v různých termínech zimy a jara¹³, Sextus Julius Africanus a Cyprián už označují datum 25.12. ale nutno zdůraznit, že k němu dospěli spíš jen různými spekulacemi¹⁴. Filokalův Chronograf z roku 354 mluví přímo oslavě Vánoc k roku 336¹⁵, přičemž tento autor jako historik jistě nevkládá do své práce žádné „žhavé novinky“. Důležité je také datum vydání tzv. Milánského ediktu císařem Konstantinem v roce 313. Výklad některých zejména protestantských církevních historiků, že jde o jakýsi osudovým zlom a tímto datem se stává křesťanství státním náboženstvím, je přehnaný. Edikt milánský byl pouze oficiálním povolením křesťanství vedle jiných náboženství římské říše.¹⁶ Křesťané ještě nebyli v pozici, že by mohli jednoduše převzít veřejný prostor a vnutit nějakému svátku svou podobu.

K argumentu 4: Kristus se nemohl narodit v zimě

Vychází z představy, že v zimě nemohly být pastýři a stáda zmiňovaná v Lk 2,8 být venku. Jde o chybnou představu založenou na neznalosti zemědělského hospodaření a podnebí ve východním Středomoří a přenášení našich představ o zimním počasí na biblické příběhy. Zima ve východním Středomoří je pouze krátkým deštivým obdobím, které podnítl růst trávy na horkem zdevastovaných pastvinách v létě a na podzim. Pastýři až do poloviny minulého století, kdy zaniká tradiční způsob života, putovali se stády za pastvou. V létě a na podzim byli na nejvyšších položených pastvinách na severu země, kde se ještě uchovala pastva, v zimě na na jaře na níže položených pastvinách na jihu země zavlažených podzimními a zimními dešti.¹⁷ Na odkazované stránce je

13 <http://www.liturgie.cz/liturgicky-cas/liturgicky-rok-1/doba-vanocni-1/stripky-z-historie-6/> k 23.11.2018

14 <http://apo-logia.blogspot.com/2007/12/pvod-vnoc-coby-oslavy-narozen-krista.html> k 23.11.2018

15 <http://apo-logia.blogspot.com/2007/12/pvod-vnoc-coby-oslavy-narozen-krista.html> k 23.11.2018

16 https://cs.wikipedia.org/wiki/Edikt_milánský k 23.11.2018

17 <https://ferrelljenkins.blog/2011/12/28/was-jesus-born-in-winter/> k 23.11.2018

fotografie z první poloviny 20. století, na které je pastýř se stádem v okolí Betléma v období našich Vánoc.

A nakonec, co s Vánoce.

Na základě tohoto přehledu, který se se pokusil uvést na pravou míru nesprávná a nepřesná tvrzení spojovaná s Vánoce, vše se dát uzavřít asi takto:

Křesťanské Vánoce vznikají nejspíš jako křesťanská alternativa k pohanským slavnostem na přelomu roku, který se křesťané pokusili naplnit vlastním duchovním obsahem s odkazem na pravděpodobnou (nikoliv dokázanou) dobu příchodu Krista na svět. Činili to podobně jako starověcí Izraelci, kteří také obecně slavené dožínky naplnili svým duchovním obsahem. Slavili, jak už bylo řečeno v úvodu, Svátek týdnů a kromě vděčnosti Hospodinu za úrodu si připomínali vydání Božího zákona na hoře Sinaj a příběh věrné Rut. Podobně jako staří Izraelci, kterým proroci vytýkají zpohanštění života a způsobů, nejsou ani křesťané imunní proti návratu pohanských způsobů. To kritizuje už církevní otec Tertulián (160 – 220 n.l.): „Jaké hříšné slavení (pohanských svátků) mezi bratřími!.. Často se u nás oslavují Saturnálie a Nové roky a Brumálie i Matronálie. Dárky se vzájemně přijímají a nadělují. Novoroční dary se dávají s okázalou veselostí, hry a hlučné hostiny se konají. O co více jsou pohané věrní svému náboženství, když se starostlivě vyhýbají přebírání křesťanských slavností. .... Oni by se báli vypadat jako křesťané, ale my se nebojíme vypadat jako pohané!“¹⁸ Co by asi říkal na dnešní marketingové využívání Vánoc a hromadění darů a jídla?

Z řečeného nelze ani tvrdit, že Pán Ježíš Kristus se narodil 25. prosince. Zřejmě se dá s větší jistotou tvrdit jen to, že není vyloučeno, že se narodil v zimě či na jaře.

To neznamená, že bude nejlépe všechny svátky včetně Vánoc zrušit. Bůh nás tvořil se schopností slavit. Pokus puritánů zrušit všechny oslavy a tradice ve jménu nejvyšší zbožnosti, vedl jen k založení další tradice – Dne díkůvzdání. Jde spíš o to, jak slavit a co vlastně slavíme. Jako křesťané by nám svátky měly být stálou připomínkou toho, co Bůh pro nás i pro tento svět udělal. Z tohoto pohledu jsou Vánoce oslavou narození Krista, oslavou prvního Božího kroku k nám lidem. Bůh přišel v těle: A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy. (Jan 1,14). Bůh udělal první krok na cestě ponížení z lásky k nám. Bůh slávy se stává bezmocným lidským dítětem, aby završil svoji pozemskou cestu jako zdánlivě bezmocná oběť lidské zloby na popravčím nástroji zvaném kříž. Ale po ponížení kříže nastává sláva Vzkříšení. Vánoce nemají význam bez Velikonoc. Jsou prvním krokem k nim. Kristus není jen ubohé děťátko v jesličkách. Ale na druhé straně Vánoce ten příběh začíná. Pokud víme, koho a proč slavíme, nemusíme se bát připojit k andělům, kteří oslavují narozeného Spasitele slovy: "Sláva na výsosti Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení." (Lukáš 2,14) a říct spolu se Simeonem, který poznal v malém dítěti Mesiáše: "Nyní propouštíš v pokoji svého služebníka, Pane, podle svého slova, neboť mé oči viděly tvé spasení, které jsi připravil přede všemi národy - světlo, jež bude zjevením pohanům, slávu pro tvůj lid Izrael." (Lukáš 2,29-31)

---

18 <http://www.ccel.org/ccel/schaff/anf03.iv.iv.xiv.html> k 23.11.2018